

GROBLJE SV. NIKOLE PODGORAC

GROBLJE SV. NIKOLE PODGORAC

Groblje Sv. Nikole Podgorac lista bogate stranice povijesti Općine Podgorac. Podgoraćani bastine tu povijest i s ponosom ističu da je u Podgoraću živio i djelovao grof Pavle Pejačević, član velikaške obitelji iz virovitičko-reftalačke loze Pejačevića koji je zajedno s mlađim bratom Ladislavom dobio na upravu Podgorac.

Na ovom se prostoru Podgoraćani sahranjuju od IX. stoljeća. Groblje je proširjivano u nekoliko navrata. Danas ima oko 720 grobnih mjesta, među kojima se ističe Grobna kapela-Mauzolej grofa Pavla Pejačevića, a grobljem dominiraju Središnji križ i Šponen obilježe žrtvama II. svjetskog rata i paraća. Kapela je sagrađena u stilu klasičnog dorskog grčkog hrama.

Prekretnica u povijesti groblja je 2007. godina kada upravljanje grobljem preuzima Općina Podgorac.

Poseban dojam smirenosti, prolaznosti života i nostalгије za nama dragim osobama daje brižno njegovana hortikultura.

Ovdje zamra sve tišine. Ovdje srce jače kuca. Ovdje se misli roje i u njima razgovaramo s Našima koji su u nebeskim vrtovima.

Ovdje je Ljubav, Dostojanstvo i Križ - početak i kraj Vječnosti.

GROBNA KAPELA GROFA PAVLA PEJAČEVICA

Grobna kapela grofa Pavla Pejačevića u Podgoraću nesumnjivo je među najzanimljivijim objektima historicističke arhitekture našiškog područja. Riječ je o doista zanimljivom objektu, o historicističkoj interpretaciji već dugo postjeće teme grčkog hrama in antis, što znači da je riječ o građevini čije se pročelje otvara sa stupovima u sredini, dok su bočne strane trijema zatvorene produžecima zidova centralnog dijela hrama, odnosno kapеле. Ova je kapela u cijelosti izgrađena od kamena - od bijelog dalmatinskog ispoliranog mramora iz poznatoga bračkog pučiškog kamenoloma i tamnozelene granita nabavljenog u Švedskoj. Bijeli mramor je uporabljen u konstrukciji zidova, poda, stubišta, te kasetiranog stropa, dok su od zelenog švedskog granita izgrađena samo dva masivna dorska stupna trijema kapеле. Do najstjnijeg detalja kapela prati pravila dorskog grčkog reda. Tako se stupovi trijema lagano proširuju prema dolje (tzv. entasis), iskanelirani su cijelom visinom, nemaju bazu. Kapiteli, izrađeni od bijelog mramora, sastoje se od ehimusa (fastućica, polukružne profilacije) i abakusa (pravokutne ploče). I ante završavaju u ravni s kapitelima sličnim profilacijama reljefno izvedenim. Na kapitelima počiva entablatura koja kontinuirano teče i bočnim vanjskim zidovima kapеле. Podijeljene je na tri zone. Donju čini arhitrav, koji, kako i malazu pravila dorskog reda, nema nikakvih profilacija. Iznad njega je friz podijeljen na triglife i metope. Triglifi su pravokutne pločice s triudubljenja (otuda im dolazi i ime), ispod kojih se u zone arhitrava spuštaju gutae (kapljice). Između polja triglifa su metope, u grčkoj arhitekturi obično pokrivene reljefima ili takozvanim volovskim glavama, ovdje riješene vrlo jednostavno s plitkim diskovima. Entablatura završava vijencem, također vrlo kvalitetno isklesanim i razrađenim u skladu s pravilima dorskog reda. Donje dijelove vijenca čine mutulisi, gotovo posve jednaki gutama u arhitravnoj zoni. Vjenec ima samo jedno polje i istaknuti je od ostalih dijelova entablature. Uokviruje trokutasto polje timpans na kojem je smješten grb obitelji Pejačević. Na vrhu se danas nalazi drveni križ, vrlo oštećen. Originalno na tome je mjestu imao biti postavljen mramorni grčki križ (dakle križ jednakog dugih stranica), koji ili nije postavljen ili je vremenom propao budući da od njega danas ne postoje više nikakvi tragovi. Stražnji zid kapеле nije raščlanjen nikakvom dekoracijom, dok su bočni, kako sam već istaknuo

raznbojnog poliranog mramora. Dva toskanska stupića pridržavaju menzu. Iznad je postavljen natpis s osnovnim podacima o premilurom. Podne stolne ploče oltara izradene su od marmersdorskog kamena, mensa stola od žutog, postolja za svjećnjake od istarskog, a stupovi s bazama i kapitelima od zelenog mramora. Iznad oltara je ploča s natpisom s osnovnim podacima o životu grofa Pavla Pejačevića. Izradena je od crnog belgijskog mramora s četiri u bronci izrađene rozete. Natpis je počlaen i slijedećega je sadržaja:

**GROF
PAVAO PEJACEVICH VIROVITIČKI
C. KR. KONJIČKI SATNIK IZVAN SLUŽBE
VLASTELIN PODGORACI
Rodio se 9.listopada 1813. u Retfali
Umro 3.veljače 1907. u Podgorcu**

profilirani entablaturom u gornjem dijelu i lagano istaknutom bazom, tj. soklom, pri dnu zida. Na krajevima bočnih zidova postavljeni su dorsi pilastri, jednaki onima koji stoje na krajevima anta na pročelju mauzoleja. Ulažni zid kapеле unutar maloga trijema raščlanjen je u gornjem dijelu s glifovima, plitkim udubljenjima koji oblo završavaju. Iznad njih smješteni su meandri. Vjerojatno ih je zbog njihova značenja kao simbola vječnog trajanja, vječnoga života, arhitekti i uporabio na ovome mjestu, budući da u izvornoj grčkoj arhitekturi na mjestu ulaznoga zida nije bilo nikakve dekoracije. Vjerojatno unutar te simbolike rađanja novoga života mramorom promatrati i reljefe diskova na metopama, kao zatvoreni pravilni krug, i oni predstavljaju vječno trajanje, a možemo ih promatrati i kao simbole sunca, svjetla, te i na način, rađanja novoga života. Unutrašnjost kapеле riješena je vrlo jednostavno, mogli bismo reći gotovo stočki. Pod je popločan mramorom, dok je strop razrađen kasetama. Oltar je vrlo jednostavan, izrađen je od

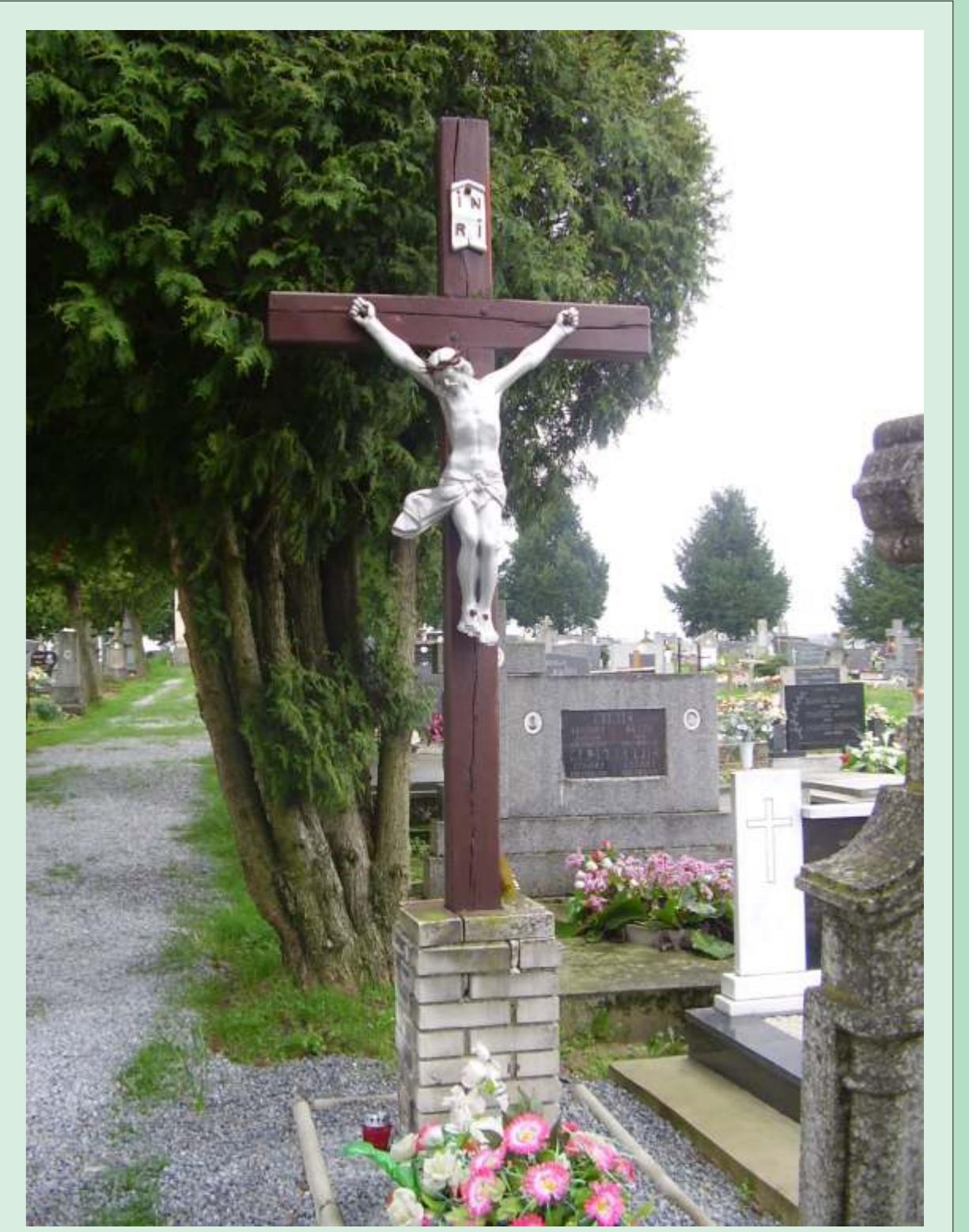

dio obaju krla vrata raščlanjen je ukrasom u obliku jednostrukog četverokuta unutar kojega je u sredini smještena rožetica. Okvir vrata isproliran je prema pravilima dorskoga reda. Vrh vijenca iznad nadvratnika dolazi u istu visinu s vrhom kapitela stupova u predvorju. Nadvratnik je širi od dovratnika za debiju njegove gornej profilacije. Iznad dovratnika je neraščlanjeni friz, a iznad njega vijenac s kimationom s istakom kolikom mu je visina.

Za zabatu kapele postavljen je grb grofa Pavla Pejačevića, izrađen jednako tako od pučiškog mramora. Okružen je bogatim biljnim ukrasom, gotovo neobaroknog karaktera. Grb se u tančine pridržava izgleda grba grofova Pejačevića opisanog u Bojničićevom heraldičkom zborniku "Die Adel von Kroatien" (Plemstvo Hrvatske). Na stitu grba postavljeni su na tlu dva okrugljena lava ledima okrenutim prema stupu u središtu grba. Na vrhu stupu je orao koji u kljunu drži patrijarski križ, u lijevoj ruci carsku jabuku, a u desnoj mač s dugom oštricom.

Mačeve, no s mnogo kraćom oštricom drže i ova lava. Grb je okružen svjetlim rombovima postavljenim na tamniju podlogu. Iznad šita postavljene su tri okrunjene kacige šita ispred svećanog zastora. Na prvoj kruni postavljen je okrunjeni lav s mačem, kao na šitu, ali veći. Na središnjoj kruni postavljen je orao, poput onoga na vrhu stupu na grbu, a na trećoj kruni okrunjeni stup. Sa strane grba postavljena su dva držača šita. Prvi nosi talar i veliki ogrtac, na glavi trokutni barokni šešir s buketom perja, prsa prekrivenih dvoglavim orlom (grb Austrije). U desnoj ruci drži rolu (njemački Herold). Desni držač šita obučen je u bijeli plasti, prsa prekrivenih madarskim zemaljskim grbom s visokim čizmama. Nosi kapu s mnogo perja. U lijevoj ruci drži rolu (madarski Herold).

Pejačevići su jedna od najuglednijih i najrazgranatijih slavonskih velikaških obitelji. Grof Pavao postupkom je iz virovitičko-reftalačke loze Pejačevića. Naiše, u našičku lozu koja se najduže održala i dala Hrvatskoj 2 bana i skladateljicu, postojale su kroz 18. i 19. stoljeće loze iste obitelji u Virovitici, Retfali, Podgoraću i Rumi. Grof Pavao sin je Ivana Nepomuka Pejačevića, vlastelinu rumskog i retfalačkog i Katarine grofice Janković Daruvarske. Imao je četvoro braće i dvije sestre. Najstariji brat, Petar, koji je u dva navrata sredinom 19. st. obnašao dužnost župana Virovitičke županije naslijedio je, kako su običajali nagalagi središnji dio posjeda u Retfali. Pavao, zajedno s mlađim bratom Ladislavom dobio je na upravu Podgorac. Školovan se u Beču u odgajalištu i na vojnoj akademiji, gdje je napredovao do zvanja konjičkoga satnika, kada se 1848. zahvalio na službi i vratio u Slavoniju. Tada je i preuzeo s bratom imanje u Podgoraću.

Nedugo potom brat umire, pa Pavao nastavlja sam upravljanjem imanjem. Oženio se 1850. Alvinom rođenom barunicom Prandau, kćerkom Gustava Hillepranda Prandaua, valpovačkog vlastelina, koja je umrla već 1882. Nisu imali potomaka. Do ženine smrti Pavao Pejačević vodio je vrlo intenzivan društveni život. Osobno je poznavao niz uglednih ličnosti s kulturne i političke scene Monarhije. Zanimljivo je osobito istaknuti poznanstvo s Ferencem Deakom, ugarskim ministrom predsjednikom 60-tih god 19. st., koji je bio jedan od tvoraca Austro-ugarske i Hrvatsko-ugarske nagodbe. Postoje ženine smrti gotovo se potpuno povlači iz društvenog života posvetivši se imanju Podgoraću i lovu, strasti kojoj je ostao vjeran do posljednjih mjeseci pred smrt. Njegova djelatnost na izgradnji sela u kojem je živio, a mogli bismo reći i u izgradnji cjelokupnog kulturnog pejzaža istočne Slavonije doistaže impresivna. Projekti dvorca koji je podignuo u Podgoraću, a koji je u potpunosti poručen u zadnjim danima II. svjetskog rata, povjerojeno je tada jednom od najuglednijih ugarskih arhitekata, Alajosu Hauszmannu, projektantu guvernerskih palača u Rjeci, crkve Sv. Stjepana u Budimpešti i niza drugih historističkih objekata. Uz dvorac podigao je i Podgoraću i jednokatnicu osnovne škole, općinsku zgradu, mljin u Kleniku, zgrade za upravitelje imanja, šumaru, činovnike, lugare, poljare, konjušare, kočijaše, zanatlice, itd., a utemeljio je i vatrogasno društvo. Većina ovih objekata i danas svjedoče o tom vremenu, iako su neki, poput škole, u posljednjim godinama upropasti neodgovarajućim obnovama. U Osijeku, osim vlastite palače, podigao je i secesijski zdenac uz Dravu, dijelu arhitekta Hofbauera, jedan od najznačajnijih secesijskih spomenika tog grada, pokazavši se na taj način spremnim, kao naručitelj objekta, u posljednjim godinama svoga života, prihvativ novi stil, odmaknuti se od historicizma. Veliki dio svoje ostavštine namijenio je izgradnji bolnice u Podgoraću, no taj objekt nije izveden budući da su drugi njegovi nasljednici opovrgnuli oporuku. Grof Pavao nadzirio je svu svoju mnogobrojnu braću i sestre. Umro je 1907., u dubokoj starosti od 93. godine. Njegovu sprovodu prisustvovali su svi ugledni Virovitički županije pa i šireg područja Slavonije, grof Aleksandar Althann iz Zagreba sin pokojnikove sestre Marije, udane grofice Althann, grof Elvin Eltz iz Vukovara, nećak (sin sestre njegove žene Alvine) grof Rudolf Normann sa ženom Julijom Normann iz Valpova, veliki župan Županije virovitičke Antun pl. Mihalović u zastupanju bana Ladislava Pejačevića, koji uslijed prezaposlenosti nije mogao osobno doći. Grad Osijek postavljali su gradski vijećnik Bejalići, županjsku oblasti županički tajnik Höcker, kotarski i našički kotarski predstojnik Murat, župan osječkog Donjeg grada Firinger, odvjetnik Dragutin Neumann, ravnatelj Cačinović iz Đakova, ravnatelj Kient iz Normanaca, ravnatelj Bauer iz Rume, Stefanija Maitha i niz drugih uglednih postupkom je gotovo svi mještani selu Podgoraća. Sprovod je vodio osječki gornjogradski župnik Josip Horvat. Uz darovnice svojih knjiga i slika Kraljevske gimnazije u Osijeku, te novčane donacije pučkoj školi u Podgoraću dio svoje ostavštine u iznosu od 28.000 kruna grof je uporučio namjerenje izgradnji kapelice - mauzoleja za sebe na groblju u Podgoraću. Kao izvršitelji oporuke imenovani su njegov već spomenuti sinovac grof Rudolf Normann Ehrenfelski (koji je 1903., 4 godine prije grofove smrti, postao, kupovinom, vlasnik podgorčkog vlastelinstva) i odvjetnik dr. Dragutin Neumann iz Osijeka.

